

2 | 2015

český
časopis
historický

The Czech Historical Review

Ročník 113 / Založen 1895

OBSAH | CONTENTS

Studie | *Studies*

- ŽEMLIČKA Josef
„Právo knížete“ a „právo země“ jako pojmy staršího středověku
*(“Ducal Law” and “the Law of the Land” as Concepts
in the Late Middle Ages)* 303
- KUBEŠ Jiří
Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I.
u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století
*(Johann Marcus Count von Clary und Aldringen
as the Envoy of Leopold I at the Saxon court of the Prince-elector
at the End of the 17th Century)* 346
- VLHA Marek
“What is the Bohemian nation?”
Geneze povědomí o českém národu ve Spojených státech amerických
do počátku 20. století
*(“What is the Bohemian Nation?” A Genesis of the Awareness
of the Czech Nation in the United States of America
up to the Beginning to the onset of the 20th Century)* 381
- HANNIG Alma
Friedensnobelpreis für Tomáš Masaryk? Ein Intrigenspiel
(Nobelova cena míru pro Tomáše Masaryka? Hra plná intrik) 418
- HRUBOŇ Anton
Fašistický mýtus znovuzrodenia v kontexte ideológie
Národnej obce fašistickej a Rodobraný
*(Fascist Myth of Rebirth in the Context of Ideology
of the National Fascist Community and the Nation’s Defense)* 454

Recenze

- Nová edice a zhodnocení Koldínových Městských práv* 488
MALÝ Karel et al. (edd.)
Práva městská Království českého
(Ludmila Sulitková) 488
- MALÝ Karel – ŠOUŠA Jiří (edd.)
Městské právo ve střední Evropě
(Marek Starý) 496
- FERGUSON Niall
Civilization. The West and the Rest / Civilizace. Západ a zbytek světa
(Jaroslav Pánek) 505
- BUDIL Ivo T.
Úsvit rasismu
(Markéta Křížová) 511
- JAN Libor (ed.)
Dějiny Brna, sv. 2 – Středověké město
(Jan Mareš) 514
- FÜLLENBACH OP Elias H. – MILETTO Gianfranco (Hrsg.)
Dominikaner und Juden. Personen, Konflikte und Perspektiven vom 13. bis zum 20. Jahrhundert / Dominicans and Jews. Personalities, Conflicts, and Perspectives from the 13th to the 20th Century
(Jakub Zouhar) 521
- BŮŽEK Václav a kol.
Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty
(Tomáš Sterneck) 523
- FEJTOVÁ Olga
Jednota bratrská v městech pražských v době předbělohorské a rejstřík členů pražského sboru
(Ota Halama) 528

KOWALSKÁ Eva <i>Na dalekých cestách, v cudzích krajinách. Sociálny, kultúrny a politický rozmer konfesionalneho exilu Uhorska v 17. storočí</i> (Olga Fejtová)	531
LISA Martina <i>Die Chronik des Václav Nosidlo von Geblice. Aufzeichnungen aus der böhmischen Exulantengemeinde in Pirna zur Zeit des Dreißigjährigen Krieges.</i> (Jana Hubková)	536
BROOK Madeleine <i>Popular History and Fiction. The Myth of August the Strong in German Literature, Art and Media</i> (Miloš Rezník)	538
CROŤ Jana <i>Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence</i> (Tomáš Malý)	542
KUKOWSKI Martin – BOCH Rudolf <i>Kriegswirtschaft und Arbeitseinsatz bei der Auto Union AG Chemnitz im Zweiten Weltkrieg</i> (Zdeňka Kokošková)	545
FRANC Martin – KNAPÍK Jiří <i>Volný čas v českých zemích 1957–1967</i> (Denisa Nečasová)	548
<i>Zprávy o literatuře</i>	552
<hr/>	
Z vědeckého života <i>Chronicle</i>	
<hr/>	
DUFKOVÁ Kateřina Česko-lichtenštejnská komise historiků (<i>The Czech-Liechtenstein Commission of Historians</i>)	592

PÁNEK Jaroslav
Čestné členství Sdružení historiků ČR třem zahraničním bohemistům 596
*(Honorary Membership of The Association of Historians
of the Czech Republic for Three Foreign Czech Studies Researchers)*

Nekrology

Jiří Kořalka (7. února 1931 – 30. ledna 2015) 604
(Magdaléna Pokorná)

Knihy a časopisy došlé redakci 611

Výtahy z českých časopisů a sborníků 611

český
časopis
historický

Petr DANĚK

Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630.

Se soupisem tisků z let 1488–1628 uložených v Čechách

Praha, Koniasch Latin Press 2015, 224 s., 123 obr., ISBN 978-80-87773-13-0.

Knihla předního českého muzikologa a znalce renesanční hudby Petra Daňka, věnovaná hudebním tiskům převážně ze 16. století a ze závěru rudolfínské doby, vyšla jako pátý svazek edice *Clavis monumentorum musicorum Regni Bohemiae – Subsidia*. Shrnuje výsledky mnohaletého výzkumu, jehož zaměření a dílčí interpretace signalizovala řada předchozích analytických studií tohoto autora.

V úvodní kapitole P. Daněk osvětluje převratný dosah knihtisku pro šíření hudby po Evropě a pro kulturní transfer mezi jednotlivými jazykovými a kulturními oblastmi. V tomto dynamickém proudění zaujímaly české země úlohu aktivní i recepční, což konkrétně dokládá v „dlouhém“ prvním století hudebního knihtisku, vymezeném osmdesátými lety 15. století a zhruba rokem 1630. Při tomto chronologickém ohraničení nejde primárně o politické a společenské události ve středoevropském prostoru, nýbrž o souběžné stylové proměny hudební kultury.

Daňkův rozbor vychází z nesmírně pracného soupisu tisků čtyř v titulu uvedených žánrů (nikoli tedy tisků kancionálových, chorálních a příležitostných) a z vědomí, že se zachovalo pouze torzo někdejší produkce. Skutečnost, že dosavadní poznání se opírá o zlomky někdejšího kulturního bohatství a že je lze podstatně korigovat i náhodnými objevy, názorně dokumentuje kapitola věnovaná souboru neznámých hudebních ruko-

pisů a tisků českého původu z období vrcholné renesance, které se podařilo nalézt v soukromé sbírce v New Yorku.

Přes uvedenou výhradu monografie P. Daňka a připojený katalog zásadně koriguje a doplňuje evropský soupis hudebních pramenů (*Répertoire internationale des sources musicales*), ale zároveň vychází z jeho metodologie tak, aby nynější česká deskripce zůstala komplementární s celoevropskou evidencí. Za vznikem Daňkova katalogu je skryt výzkum v centrálních fondech i v mnoha prostorově rozptýlených sbírkách zámeckých, klášterních, farních a soukromých, pokud ovšem byly svými majiteli zpřístupněny. Podařilo se tak odhalit více než 300 tištěných titulů polyfonie, monodie, hudební teorie a instrumentální hudby. Některé z nich jsou dokonce světovými unikáty, například tisk motet Orlanda di Lasso z roku 1580.

Pro první polovinu 16. století vystihl P. Daněk konzervativní uzavřenost vokální polyfonie v literátských bratrstvech, která se spokojovala s tradičním repertoárem, což se odrazilo v nepřítomnosti domácí nototiskárenské produkce a obchodu (na rozdíl od evropsky unikátně rozvinutého tisku písňové tvorby). Teprve se zvyšováním nároků na provozování hudby ve druhé polovině 16. století se situace zásadně změnila. Zejména zásluhou typograficky i obchodně zdatného pražského tiskaře Jiřího Nigrina vyšly od roku 1579 desítky polyfonních děl, většinou rudolfínských hudebníků a skladatelů; Nigrinovi je v knize právem věnována samostatná kapitola a chronologický přehled 72 hudebních tisků vyšlých z jeho officíny. Repertoár se tehdy rozšířil o díla autorů německých, italských, španělských a dalších, přičemž některé české nototisky směřovaly do zahraničí, zatímco zahraniční vydání proudila do českých zemí.

Recepci zahraničních tisků názorně osvětluje detailní rozbor Březanova soupisu rožmberských hudebnin (*Libri musici*), v němž vedle dvanácti českých (vesměs pražských) tisků jednoznačně dominují mnohem početnější tisky německé (především norimberské) před italskými (benátskými), nizozemskými a jinými. Pozoruhodné je zjištění, že kromě starších (klasických) děl o hudební teorii se zadavatel Březanova soupisu, Petr Vok z Rožmberka, orientoval na nejnovější hudbu a že precizní popis jeho knihovny zachycuje i díla nikde jinde na světě nedochovaná a v muzikologické literatuře neznámá.

Daňkova kniha se vyznačuje perfektním zvládnutím pramenné základny i literatury v rozsahu daleko přesahujícím oblast hudební vědy. Kromě textu vyniká také množstvím vyobrazení reprodukováných z hudebních tisků a ilustrujících nejen jejich typografickou úroveň, ale také hudební a kulturní život renesanční Evropy. Monografie svým významem značně překračuje hranice historické muzikologie. Obohacuje poznání kulturních dějin raného novověku, neboť odhalení cest, jimiž se šířil dobový repertoár, odhaluje intenzitu kontaktů mezi českými zeměmi a ohnisky i periferiemi tehdejší evropské kultury.

Jaroslav Pánek

Vít ASCHENBRENNER
Hudebně-liturgický provoz jezuitské koleje v Klatovech v 18. století

Plzeň-Praha, Západočeská univerzita
Plzeň – Scriptorium 2011, 412 s.,
ISBN 978-80-7043-952-4,
ISBN 978-80-87271-57-5.

Bohatý hudební život českých zemí v průběhu 17. a 18. století si nelze představit bez

působení duchovních řádů a kongregací, které se hudbě věnovaly nejen v rámci samotné liturgie (byť právě zde se těšila velké pozornosti), ale rovněž jako součásti vzdělávání. V oblasti školství působil zejména řád piaristů a do svého zrušení v roce 1773 také Tovaryšstvo Ježíšovo. Dotyčné téma však zůstává stále poměrně neprobádané, především pokud svoji pozornost zaměříme na regionální centra, kde byla řada takových škol. Nesmírně cenným příspěvkem k této části domácích dějin je proto recenzovaná publikace Víta Aschenbrennera.

Hudbou v klatovské koleji jezuitů, stejně jako hudebními dějinami tohoto kraje, se autor zabývá dlouhodobě. Dílo představuje vůbec první pokus o podrobný pohled na zdejší působení řádu na poli hudby v pošumavském městě. Nesnadného úkolu se autor i přes mnohá omezení zhostil výborně a kniha je tak hodnotnou sondou do problematiky hudebně-liturgického provozu západočeského města v době barokní. Zřejmě největším omezením, na které badatelé (nejen) v oblasti hudby starších slohových období často narážejí, jsou neúplně dochované či zcela chybějící archivní prameny, jež by mohly poskytnout komplexní a vyvážený pohled na činnost a provoz koleje. O tom, stejně jako o všech dostupných pramenech a literatuře, je pojednáno v úvodních částech publikace, nazvaných „Hudebně-liturgický provoz klatovské jezuitské koleje a možnosti jeho výzkumu“.

Další oddíl se zabývá dějinami klatovské školy, založené v polovině třicátých let 17. století. První jezuité do města přišli v březnu 1636 a díky podpoře místních šlechticů i duchovních získali dobré zázemí, včetně dvou domů na náměstí, k nimž postupně připojili další. Roku 1656 pak by-

Milan Hlavačka – Pavel Cibulka a kol.
**SOCIÁLNÍ MYŠLENÍ A SOCIÁLNÍ PRAXE
V ČESKÝCH ZEMÍCH 1781–1939**

Ideje – legislativa – instituce

(Řada A – Monographia, sv. 54)

Historický ústav, Praha 2015, 642 s., ISBN 978-80-7286-241-2

Tato monografie může sloužit jako přehledová příručka, která přináší základní informace o ideové lince sociálního myšlení v česko-rakouském prostoru, chudinském a sociálním zákonodárství a také o konkrétním institucionálním fungování chudinských a sociálních opatření v západní části habsburské monarchie a následně i v Československu v období od josefinských reforem do vypuknutí druhé světové války.

Redakce

Vědoucí redaktori | Editors-in-chief:

Jaroslav PÁNEK – Jiří PEŠEK

Výkonný redaktor | Managing Editor:

Sixtus Bolom-Kotari

Vědecká rada | Scientific Board:

Zdeněk Beneš, Václav Bůžek, Milan Hlavačka, Martin Holý, Tomáš Knoz, Martin Kovář, Robert Kvaček, Jiří Lach, Václav Ledvinka, Jiří Malíř, Jan Němeček, Svatava Raková, Eva Semotanová, Petr Sommer, Petr Svobodný, Miroslav Šedivý, Petr Vorel, Josef Žemlička

s redakčním kruhem | with Editorial Board:

Josef Harna, Ivan Hlaváček, Zdeněk Hojda, Miroslav Hroch, Jan Křen, Milan Myška, Milan Otáhal, Josef Petráň, Magdaléna Pokorná, Ivan Šedivý, Josef Válka

Mezinárodní vědecká rada | International Scientific Board:

Detlef Brandes (Düsseldorf), Stanisław Bylina (Warszawa), Alessandro Catalano (Padova), Robert J. W. Evans (Oxford), Henryk Gmiterek (Lublin), Dušan Kováč (Bratislava), Antoine Marès (Paris), Ralph Melville (Mainz), Nicolette Mout (Leiden), Thomas Winkelbauer (Wien)

Návrh obálky a typografie | Design:

Jáchym Šerých

Vydává Historický ústav AV ČR, v. v. i. | Published by the Institute of History, Prague

Adresa | Address:

Prosecká 76, CZ-190 00 Praha 9 – Nový Prosek. Tel.: +420 286 882 121/241

E-mail: cch@hiu.cas.cz

Tiskne Powerprint s. r. o., Kamýcká 751/60, Praha Suchdol.

Přijímání objednávek | Distribution:

Distribuci předplatitelům provádí v zastoupení vydavatele Česká pošta, s. p., telefonicky na bezplatné lince 800 300 302, elektronicky na: postabo.prstc@cpost.cz, písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku, Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3. Smluvní vztah mezi vydavatelem a předplatitelem se řídí všeobecnými obchodními podmínkami pro předplatitele.

Distribuce pro Slovensko:

Magnet Press, Slovakia s. r. o., Šustekova 8, P. O. Box 17,

SK-851 04 Bratislava, tel.: 01/67201931-33, fax: 02/67201930, e-mail: predplatne@press.sk

Distribution rights in all remaining areas (with the exception of the Czech Republic and Slovakia):

Kubon and Sagner, Postfach 340108,

D-80328 München, Germany, fax: 089/54218218.

Jednotlivá čísla lze zakoupit též v Knihkupectví Academia (Václavské náměstí 34, Na Florenci 3, Národní 7, vše 110 00 Praha 1; nám. Svobody 13, 602 00 Brno) nebo přímo v Historickém ústavu AV ČR, v. v. i. (Prosecká 76, 190 00 Praha 9; j.kozohorska@hiu.cas.cz) či prostřednictvím distributora www.kosmas.cz.

ČČH vychází čtvrtletně / ČČH is published quarterly.

Toto číslo vyšlo v červnu 2015.

Cena jednotlivého výtisku 130 Kč.

ERIH – European Reference Index for the humanities (Category A – International 1); SCOPUS

<http://www.hiu.cas.cz/cs/nakladatelstvi/periodika/cesky-casopis-historicky.ep>

<http://hsozkult.geschichte.huberlin.de/zeitschriften>

<http://cejsh.icm.edu.pl>

<http://www.recensio.net/rezensionen/zeitschriften/cesky-casopis-historicky>

<http://www.proquest.com>

ISSN 0862-6111